

4. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права: Академічний курс. – К., 2006.
5. Козлов Ю.М., Алехин А.П. Административное право Российской Федерации. – М., 1999.
6. Конституція України від 16.06.1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30.
7. Митне право України: Навч. посібник / За заг. ред. проф. В.В. Ченцова. – К., 2007.
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 // ВВР. – 2012. – № 44-45. – Ст. 552.
9. Попов Л.Л. Административное право / Под. ред. Л.Л. Попова. – М., 2005.
10. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. // ВВР. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
11. Про затвердження Примірної структури регіональної митниці, митниці та Вимог до штатної структури регіональної митниці, митниці: Наказ Державної митної служби України від 05.12.2011 р. № 1025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.19102.0>.
12. Про Положення про Державну митну службу України: Указ Президента України від 12.05.2011 р. № 582/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 93.
13. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. – М., 1974.

Надійшла до редакції 07.12.2012

М.О. Кричун

здобувач

(Інститут права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом)

УДК 342.95

МЕТОДИ РЕЄСТРАЦІЙНОЇ ТА ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Визначено поняття та здійснено класифікацію методів реєстраційної та дозвільної діяльності державної податкової служби України.

Ключові слова: методи, реєстраційна і дозвільна діяльність, державна податкова служба, взаємодія, податковий контроль.

Определено понятие и осуществлена классификация методов регистрационной и разрешительной деятельности государственной налоговой службы Украины.

Ключевые слова: методы, регистрационная и разрешительная деятельность, государственная налоговая служба, взаимодействие, налоговый контроль.

The author defines the concept and made the classification of methods of registration and licensing of the State Tax Service of Ukraine.

Keywords: methods, registration and licensing activities, the State Tax Service, interaction, fiscal control.

Постановка проблеми. Мета. Наявність завдань і функцій адміністративно-правової діяльності державної податкової служби України обумовлює існування різних методів цієї діяльності, які передбачені правовими нормами. Їх закріплено в законодавстві, що визначає правовий статус державної податкової служби, у наказах, положеннях, стату-

тах, інструкціях та інших актах, що регламентують адміністративну діяльність її суб'єктів. При цьому для здійснення функцій такої діяльності її суб'єкти повинні застосовувати тільки ті методи, які передбачені відповідними правовими актами.

Роль методу в будь-якій діяльності, в тому числі адміністративній діяльності ДПС, важко переоцінити, адже від правильно обраного методу часто залежить успіх усієї діяльності. Вибір і правильне застосування методу – справа досить складна. Метод сам по собі не визначає цілковито успіх діяльності [1, с. 236]. Важливим є не лише метод, а й уміння його застосувати. Тому важливо навчитися правильно обирати і застосовувати конкретний метод для вирішення конкретної ситуації.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Під методами діяльності зазвичай розуміють різноманітні прийоми, засоби, способи досягнення поставлених цілей, вирішення завдань, що виникають у процесі діяльності. У довідковій літературі метод – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, що підпорядковані вирішенню конкретних завдань [2, с. 331]. У контексті практичної діяльності метод – це спосіб діяти, спосіб здійснення функції чи діяльності.

Таке розуміння методу діяльності дозволило окремим науковцям обґрунтувати існування такого логічного зв'язку: “функція – діяльність – спосіб здійснення діяльності” [3, с. 12]. Розкриваючи поняття методу управління, американський фахівець з наукового управління Дж. Гелбрейт зазначав, що для усвідомлення методу управління важливо підкреслити: метод – це не фактична діяльність, а можливі її способи. Поняття “метод управління” повинно обов'язково включати момент альтернативності, пропонуючи можливість вибору способу дії [3, с. 10]. У такій інтерпретації “метод діяльності” дозволяє уявити, як функціонують органи ДПС, як практично виконуються її завдання, реалізуються функції, і за допомогою яких засобів.

Методи ґрунтуються на законах і принципах діяльності суб'єкта та об'єкта управління. Тому вони покликані забезпечити такий склад і зміст прийомів, операцій і процедур у процесі здійснення управлінської діяльності, такий порядок взаємодії людей, який, з одного боку, забезпечив би професійну, організаційно-технічну обґрунтованість рішення, а з іншого – максимально враховував інтереси людей та організацій, яких воно торкається і які будуть його реалізовувати.

Ю.М. Козлов вважає, що методом управління є спосіб юридичного чи організаційного впливу на керовані об'єкти чи на відносини у сфері управління [4, с. 69-70]. Д.М. Бахрах під методами управління має на увазі засоби, способи, прийоми, за допомогою яких керуюча система цілеспрямовано впливає на керовану соціальну систему [5, с. 75].

Ці позиції мають принципове значення для усвідомлення сутності категорії методу діяльності, адже вони роблять її цілком визначеною, відмінною від інших елементів діяльності, хоча й не розкривають повні-

стю її змісту, не вказують, з яких компонентів складається це поняття.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи дану проблематику, констатуємо факт, що загальні методи набувають не тільки особливого характеру, що впливає, по-перше, зі специфічності адміністративної діяльності підрозділів державної податкової служби а по-друге, різноманітності варіантів поєднання переконання та примусу. Внаслідок цього вони обумовлюють появу цілої групи методів, характерних виключно для діяльності підрозділів державної податкової служби.

Таким чином, система методів адміністративної діяльності складається з двох рівнів. Перший рівень охоплює загальні методи, що використовуються підрозділів державної податкової служби та їх посадовими особами під час виконання всіх завдань та реалізації функцій. Загальні методи характеризуються універсальністю, пов'язані з правовою та організаційною (фактичною, неправовою) формою діяльності підрозділів державної податкової служби, поширюються як на правотворчу, так і на правозастосовну діяльність. Вони застосовуються також у внутрішньоорганізаційних та зовнішньоорганізаційних правовідносинах у даній сфері.

Другий рівень методів адміністративної діяльності підрозділів державної податкової служби охоплює спеціальні методи, що застосовуються при здійсненні безпосередньої діяльності. Спеціальні методи детерміновані специфікою діяльності підрозділів державної податкової служби, обумовлені особливостями відносин, але є похідними від загальних методів, виникають і формуються на їх підґрунті, продовжують їх дію у специфічній сфері діяльності. Вони прямо чи опосередковано обумовлені загальними методами.

Якщо елементи загальних методів адміністративної діяльності наявні у всіх ситуаціях, де діють органи ДПС чи їхні посадові особи, то спеціальні методи застосовуються поза системою ДПС. Іншими словами, їхня дія спрямована на громадян та суб'єктів господарювання.

Спеціальні методи адміністративної діяльності підрозділів державної податкової служби можна класифікувати за такими критеріями:

1) залежно від мети застосування (психологічні, матеріальні, організаційні);

2) залежно від напрямків діяльності (профілактичні, процесуальні, організаційні);

3) залежно від об'єкта впливу.

З метою покращення діяльності підрозділів державної податкової служби в окремих випадках доцільно було б розробити та запровадити Методичні рекомендації «Дії працівників державної податкової служби та окремих підрозділів міліції при притягненні до відповідальності суб'єктів що проводять господарську діяльність без належної реєстрації та наявності дозволів для заняття певного виду діяльності».

Продовжуючи дослідження методів реєстраційних та дозвільних процедур що застосовуються в діяльності підрозділів державної податкової служби, вважаємо за необхідне надати наступний поділ

методів а саме прямі та непрямі. Прямі ґрунтуються на владно-розпорядницьких відносинах, а непрямі, до яких належить і політика у сфері оподаткування, передбачають створення економічної зацікавленості або незацікавленості у певних діях. Непрямі методи регулювання найбільш органічно вписуються в існуючу реальність, і тому в рамках ринкової системи вони одержали широке розповсюдження.

Примусовий, законодавчо встановлений характер оподаткування, обумовлений самою природою податкових відносин і являє собою примусове вилучення частини доходів чи інших активів платників податків з метою забезпечення суспільно-необхідних витрат і реалізації політики перерозподілу національного доходу.

З погляду суті цього процесу методи податкового контролю являє собою визначення і документування фактичних показників (параметрів плану), порівняння їх з плановими для оцінки результатів діяльності. Крім того, контроль містить в собі комплекс заходів щодо аналізу причин відхилень від запланованих показників з метою прийняття відповідних рішень для проведення коригувальних заходів або зміни первісних цільових настанов і планів.

Таким чином, головний зміст контролю полягає в організації систематичної діяльності, спрямованої на наближення фактичного виконання до запланованого результату. Слід зазначити, що саме за допомогою контролю реалізується зворотний зв'язок, за яким до органів управління надходить інформація про реальний стан керованої системи.

Податки – це одне з проявів суверенітету держави. Цим вони відрізняються від інших державних доходів, таких як позики, використання державного майна та ін. Право стягувати податки завжди було одним із суверенних прав держави, як і випуск грошей, державних цінних паперів та здійснення правосуддя. З цього випливає, що перелік податків, методика їх обчислення, порядок сплати та методи контролю за дотриманням податкового законодавства встановлюються в однобічному порядку. Однак при цьому слід зазначити, що таке становище не суперечить демократичним принципам, встановленим Конституцією. Згоду на встановлення податків дає Верховна Рада – тобто таке важливе питання вирішують народні обранці. Усвідомлюючи необхідність фінансування загальнодержавних потреб, громада добровільно бере на себе зобов'язання щодо відчуження частки власних доходів на користь держави.

Особливо слід зауважити, що такий підхід формує, насамперед, основний принцип податкового контролю як складової державного регулювання. Він полягає в тому, що податкові органи не мають дискреційної влади (дискреція – від лат. *discrete* – рішення посадової особи або державним органом будь – якого питання за власною точкою зору). Це проявляється, наприклад, у тому, що держава має більшу свободу у своїх видатках порівняно з доходами. Коригування статей державних видатків в більшості випадків не потребує прийняття нового закону, в той час як коригування податкових надходжень до бюджету потребує пев-

них змін законодавчо встановленого податкового режиму. А це потребує і відповідних змін в організації податкового контролю.

Разом з тим теорія оподаткування доводить, що розробка ефективної податкової політики і виконання нею повною мірою *своїх* головних функцій неможливі у випадку, коли контроль буде обмежений лише проведенням перевірок платників податків і застосуванням санкцій до порушників. Без масової роз'яснювальної роботи, проведення профілактичних заходів, глибокого аналізу економічної ситуації та оперативного вживання необхідних запобіжних заходів неможливо реалізувати великий регулюючий, стимулюючий і перерозподільний потенціал оподаткування. Здійснюючи податковий контроль, працівники державних органів виявляють відхилення параметрів доходної частини бюджету від заданих умов, аналізують їх причини і визначають шляхи подальшого розвитку оподаткування.

Практика, в свою чергу, довела, що з метою забезпечення державної скарбниці податковими доходами потрібно враховувати економічні інтереси власників, надаючи їм можливість здійснювати розширене відтворення. Методи податкового контролю пронизує обидві площини такого функціонального призначення системи оподаткування, оскільки ні при формуванні доходів держави, ні при регулюванні руху фінансових (грошових) потоків по горизонталі (усередині галузей, підприємств і організацій) та вертикалі (у системі міжбюджетних відносин) неможливо досягти вагомих результатів без запровадження належного контролю. При цьому повне і своєчасне виконання платниками податків своїх обов'язків неможливо забезпечити тільки лише за рахунок нагляду, примусових заходів і покарання.

Податковий контроль як складова частина державного управління економікою має певну специфіку практики застосування і цільову спрямованість, що відрізняє його від інших видів контролю. Він проводиться шляхом застосування науково обґрунтованих методів встановлення ступеня відповідності практики оподаткування положенням розробленої податкової політики. Інститут податкового контролю являє собою складовий елемент загальної структури контролюючих органів держави і разом з тим виступає як найважливіша ланка фінансового механізму в цілому.

Податковим кодексом визначено податковий контроль та повноваження органів державної влади щодо його здійснення (ст. 61 ПКУ). З метою контролю за виданими дозволами на певні види господарської діяльності, здійснює податковий контроль –це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Податковий контроль здійснюється органами державної податкової служби, в межах їх повноважень.

Необхідно також зазначити, що органи Служби безпеки України, внутрішніх справ, податкової міліції, прокуратури та їх службові (посадові) особи не можуть брати безпосередньої участі у проведенні перевірок, що здійснюються контролюючими органами, та проводити перевірки суб'єктів підприємницької діяльності з питань оподаткування.

Способи здійснення податкового контролю визначені в статті 62 Податкового кодексу.

Податковий контроль здійснюється шляхом:

- ведення обліку платників податків;
- інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної податкової служби;
- перевірок та звірок відповідно до вимог податкового законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин. [Податковий кодекс]

Податкові контрольні дії охоплюють усю систему оподаткування і здійснюються в розрізі окремих податків, окремих платників, груп платників, територій тощо. Тобто податковий контроль пронизує економіку по вертикалі й горизонталі, забезпечуючи фіскальні інтереси бюджету.

Методи державного податкового контролю, тобто засоби й прийоми практичного здійснення цього виду діяльності дуже різноманітні. Кожному виду контролю (залежно від часу здійснення, суб'єкта контролю), кожній його формі властиві свої методи. Вибір тих чи інших прийомів залежить від конкретних завдань, поставлених перед суб'єктом контролю, його функцій і повноважень.

Суб'єктом податкового контролю є юридична чи фізична особа, поведінка якої регулюється нормами податкового законодавства, тобто платники податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів.

Податковий контроль здійснюється такими методами:

- застосування заходів впливу до суб'єктів податкових відносин, які поділяються, в свою чергу, на методи переконання і примусу, на прямі (адміністративні) й непрямі (економічні) методи;
- здійснення окремих контрольних дій (методи процедурного характеру).

До об'єкта податкового контролю належать правильність обчислення податкового платежу, своєчасне і повне його перерахування, здійснення інших дій, безпосередньо пов'язаних з виконанням платником своїх податкових обов'язків (постановка на облік в органах податкової служби, складення та подання податкової звітності тощо).

Висновок. Таким чином, податковий контроль – це багатоаспектна міжгалузева система спостереження державних контролюючих органів за фінансово-господарською діяльністю платників податків з метою об'єктивного забезпечення заданого рівня доходів бюджету згідно з вимогами чинного законодавства.

Податковий контроль як елемент керування процесом оподаткування є необхідною умовою існування ефективної податкової системи. Він покликаний забезпечити зв'язок платників податків з органами державного управління, що наділені особливими правами і повноваженнями з усіх питань оподаткування.

Методи податкового контролю внутрішньо властиві будь-якій державі. Саме він створює умови для виконання податками повною мірою своєї фіскальної функції – формування грошових ресурсів держави.

Бібліографічні посилання

1. *Мироненко Н.М.* Адміністративні методи управління // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К., 1998.
2. *Сорокин В.Д.* Правовое регулирование: Предмет, метод, процесс (макроуровень). – СПб., 2003.
3. *Селіванов В.М.* Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. – Монографія. – К., 2002.
4. *Козлов Ю.М.* Административное право: учеб. – М., 1999.
5. *Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Стариков Ю.Н.* Административное право: учеб. для вузов. – М., 2008.

Надійшла до редакції 19.09.2012

О.М. Лисенко
аспірант

(Академія митної служби України)

УДК 351.713 : 340.11 : 342.951

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ В МЕХАНІЗМІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

З'ясовано суть правоохоронної діяльності митних органів через безпосередню організацію та виконання посадовими особами даних органів контрольної функції, зокрема такої основної її складової, як митний контроль. Розглянуто місце останнього в механізмі правозастосовчої діяльності вищезазначених органів, структурі адміністративного примусу, звернуто увагу на виняткове значення митного контролю в механізмі адміністративно-правового забезпечення правоохоронної діяльності митних органів.

Ключові слова: *митні органи, правоохоронна діяльність, контрольна функція, митний контроль.*

Выяснена суть правоохранительной деятельности таможенных органов непосредственно через организацию и исполнение должностными лицами указанных органов контрольной функции, в частности такой основной ее составляющей, как таможенный контроль. Рассмотрено место последнего в механизме правоприменительной деятельности вышеуказанных органов, структуре административного принуждения, обращено внимание на исключительное значение таможенного контроля в механизме административно-правового обеспечения правоохранительной деятельности таможенных органов.

Ключевые слова: *таможенные органы, правоохранительная деятельность, контрольная функция, таможенный контроль.*